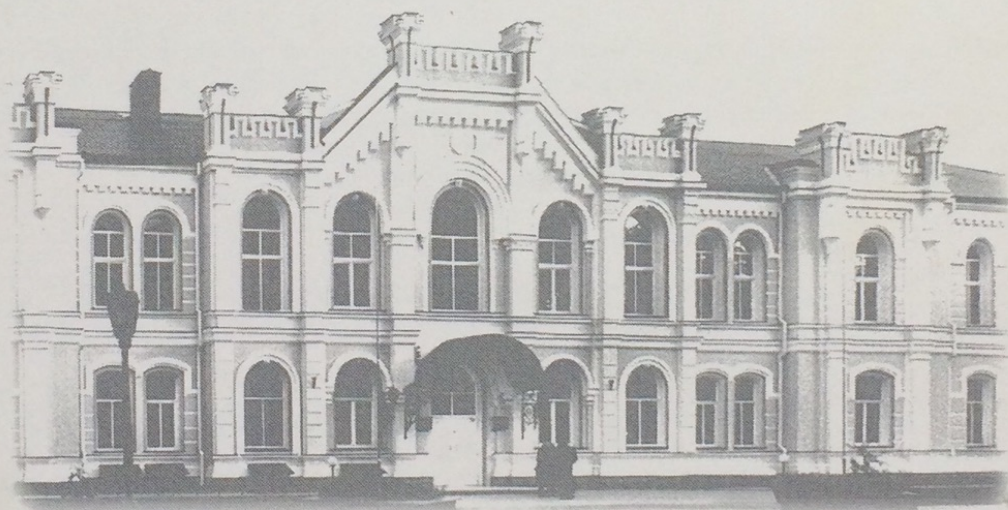


ВІСНИК

УКРАЇНСЬКОЇ АКАДЕМІЇ
БАНКІВСЬКОЇ СПРАВИ



1(22)'2007

НАЦІОНАЛЬНИЙ БАНК УКРАЇНИ
Вісник Української академії
банківської справи, 2007, № 1(22)

Теоретичний та науково-практичний журнал
Заснований у 1996 році. Виходить двічі на рік
Реєстраційне свідоцтво КВ № 10516 від 14.10.2005

Редакційна колегія:

д-р екон. наук, проф. *А.О. Єніфанов*
(головний редактор);
д-р екон. наук, проф. *С.М. Козьменко*
(заступник головного редактора);
д-р екон. наук, проф. *О.В. Васюренко*;
д-р екон. наук, проф. *Л.В. Кривенко*;
д-р екон. наук, проф. *М.І. Макаренко*;
д-р екон. наук, проф. *С.П. Ярошенко*;
канд. екон. наук, проф. *М.Г. Дмитренко*;
канд. екон. наук, доц. *Л.П. Чижев*;
канд. екон. наук, доц. *Т.О. Семененко*;
канд. юрид. наук, доц. *В.В. Сухонос*;
канд. екон. наук, доц. *І.О. Школьник*
(відповідальний секретар)

Рекомендовано до друку вченою радою Української академії банківської справи Національного банку України, протокол № 8 від 27 квітня 2007 р.

При передруку матеріалів, опублікованих у журналі, посилання на “Вісник Української академії банківської справи” обов’язкове. Редакція може публікувати матеріали в порядку обговорення, не обов’язково поділяючи точку зору авторів щодо змісту поданих статей. Відповідальність за фактичні помилки, достовірність інформації та точність викладених фактів несуть автори. Статті не рецензуються. Рукописи не повертаються. Усі права застережено.

Відповідальна за випуск

Т.М. Петренко

Редактори

Н.І. Одарченко

Г.М. Нерженко

І.О. Кругляк

Комп’ютерна верстка

В.А. Івакін

Адреса Української академії банківської справи Національного банку України:

40030, м. Суми, вул. Петропавлівська, 57

Тел.: (0542) 21-02-83, 21-02-82, факс: (0542) 21-03-42

E-mail: info@academy.sumy.ua



ЗМІСТ

РОЗДІЛ 1. ЕКОНОМІЧНА ТЕОРІЯ ТА МЕТОДОЛОГІЯ УПРАВЛІННЯ

Костюк О.В.

РОЛЬ КОМУНІКАЦІЙНОЇ СТРАТЕГІЇ ЦЕНТРАЛЬНОГО БАНКУ
У ПІДВИЩЕННІ ЕФЕКТИВНОСТІ ГРОШОВО-КРЕДИТНОЇ ПОЛІТИКИ 3

Мищенко В.І., Єрліна Т.Ю.

ОСНОВНІ ПРИНЦИПИ КООРДИНАЦІЇ МОНЕТАРНОЇ І ФІСКАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ 11

Журавка Ф.О.

ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ ВИБОРУ ОПТИМАЛЬНОГО РЕЖИМУ
ВАЛЮТНОГО КУРСУ В УКРАЇНІ 14

Лопаткіна І.В.

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ДЕРЖАВНИХ ЗАМОВЛЕНЬ
В КОНТЕКСТІ ЕКОНОМІЧНОЇ ПОЛІТИКИ ДЕРЖАВИ 18

Гривківська О.В.

УКРАЇНА В ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСАХ: МОЖЛИВІ НАСЛІДКИ 26

РОЗДІЛ 2. ТЕОРІЯ ФІНАНСІВ І БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ

Чернадчук В.Д.

НОРМИ-ДЕФІНІЦІЇ У ФІНАНСОВОМУ ЗАКОНОДАВСТВІ 30

Рекуненко І.І.

ІРО ЯК ПЕРСПЕКТИВНИЙ МЕТОД ЗАЛУЧЕННЯ КАПІТАЛУ
ВІТЧИЗНЯНИМИ ПІДПРИЄМСТВАМИ 36

Пластун О.Л.

ЯКІСНІ МЕТОДИ ДІАГНОСТИКИ В СИСТЕМІ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ
СУБ'ЄКТІВ ПІДПРИЄМНИЦТВА 40

Квачан О.С.

КАТЕГОРІАЛЬНА ВИЗНАЧЕНІСТЬ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ 44

РОЗДІЛ 3. БАНКІВСЬКА СПРАВА

Єріс Л.М.

ПОДАТКОВЕ ПЛАНУВАННЯ І ЙОГО РОЛЬ У ФОРМУВАННІ ФІНАНСОВИХ РЕСУРСІВ
БАНКІВСЬКОЇ УСТАНОВИ 49

Криклій О.А., Маслак Н.Г.

ВИЗНАЧЕННЯ СУТНОСТІ ТА СТРУКТУРИ ФІНАНСОВОГО МЕХАНІЗМУ УПРАВЛІННЯ
ФІЛІЯМИ БАНКУ 53

Конопліна Ю.С.

НЕДЕРЖАВНЕ ПЕНСІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯК НАПРЯМОК РОЗШИРЕННЯ
БАНКІВСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ 58

<i>Колодізєв О.М.</i> РЕСУРСНА БАЗА БАНКІВСЬКОГО КРЕДИТУВАННЯ	65
<i>Крухмаль О.В.</i> ОЦІНКА ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ ЯК ДИНАМІЧНОЇ ХАРАКТЕРИСТИКИ БАНКУ	75
<i>Слобода Л.Я.</i> ОЦІНКА ЕФЕКТИВНОСТІ РЕГУЛЮВАННЯ КРЕДИТНИХ РИЗИКІВ БАНКУ ЗА ВИТРАТНИМ ПІДХОДОМ.....	79
<i>Меренкова О.В., Вахнюк С.В.</i> ОСОБЛИВОСТІ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ КОМЕРЦІЙНИХ БАНКІВ УКРАЇНИ.....	84
<i>Приходько В.П.</i> ПРИНЦИПИ ПРАВА ЯК ФАКТОРИ ВПЛИВУ НА ФОРМУВАННЯ ЗМІСТУ ДЖЕРЕЛ БАНКІВСЬКОГО ПРАВА	91

РОЗДІЛ 4. ПРИКЛАДНІ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНІ ПРОБЛЕМИ

<i>Сало І.В., Петренко Ю.М.</i> ПРОБЛЕМИ УКРАЇНСЬКОГО РИНКУ M&A НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ ЙОГО РОЗВИТКУ	96
<i>Панченко В.І.</i> МЕХАНІЗМИ ПОПЕРЕДЖЕННЯ НЕПЛАТОСПРОМОЖНОСТІ СУБ'ЄКТІВ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТА ВИВЕДЕННЯ ЇХ З БАНКРУТСТВА.....	103
<i>Колдовский В.В., Домбровский В.С.</i> ВИРТУАЛЬНЫЕ БИЗНЕС-ИНКУБАТОРЫ КАК ИНСТРУМЕНТ РАЗВИТИЯ МАЛЫХ ИННОВАЦИОННЫХ ФИРМ И ПОВЫШЕНИЯ ИНВЕСТИЦИОННОЙ ПРИВЛЕКАТЕЛЬНОСТИ РЕГИОНОВ.....	108

11. Момотюк Л. Роль недержавних пенсійних фондів у системі пенсійного забезпечення // *Фінанси України*. – 2006. – № 5. – С. 71-77.
12. Надточій Б. Соціальне страхування чи соціальне забезпечення? Погляд з позицій системи прав, установ та принципів // *Україна: аспекти праці*. – 2003. – № 1. – С. 31-35.
13. Надточій Б. Три удари по пенсійній реформі – що робити далі? // *Україна: аспекти праці*. – 2005. – № 6. – С. 8-13.
14. Новикова І. Вплив економічних чинників на ефективність корпоративних пенсійних програм // *Актуальні проблеми економіки*. – 2006. – № 1. – С. 48-54.
15. Парнюк В. Про необхідність зміни методологічного підходу до нарахування зборів до пенсійного та соціальних фондів // *Економіка України*. – 2006. – № 4. – С. 16-22.
16. Ричік Л. Пенсійна реформа та її фінансові наслідки // *Україна: аспекти праці*. – 2004. – № 5. – С. 19-27.
17. Сандлер Д. Проблеми і перспективи становлення сучасної системи пенсійного забезпечення в Російській Федерації та Україні // *Україна: аспекти праці*. – 2005. – № 7. – С. 10-14.
18. Свердел М. Вплив недержавних пенсійних фондів на соціально-економічну систему // *Фінанси України*. – 2005. – № 8. – С. 50-54.
19. Сетченкова Л. Вопросы взаимодействия банков и негосударственных пенсионных фондов // *Банковские услуги*. – 2005. – № 4. – С. 2-5.
20. Стожок Л. Напрями вдосконалення системи державного пенсійного страхування в Україні // *Україна: аспекти праці*. – 2006. – № 1. – С. 13-19.
21. Ткаченко Л. Пенсійна реформа в Україні: крок уперед, два кроки назад // *Україна: аспекти праці*. – 2005. – № 8. – С. 13-19.
22. Федоренко А. Правові, економічні та організаційні передумови забезпечення ефективного управління пенсійними активами // *Україна: аспекти праці*. – 2003. – № 1. – С. 25-31.
23. Хмыз О. Особенности управления фондируемыми пенсиями на финансовом рынке // *Финансовый менеджмент*. – 2006. – № 1. – С. 109-121.

Summary

This paper is devoted to the problems of developing banks' participation in the nongovernmental pension system. The author examines the directions according to which banks can get the possibilities to generate income due to the participation in the nongovernmental pension system. The main approaches to the developing banks' participation in nongovernmental pension system are regarded.

Отримано 04.02.2006

УДК 336.774

О.М. Колодізєв, канд. екон. наук, доц., Харківський національний економічний університет

РЕСУРСНА БАЗА БАНКІВСЬКОГО КРЕДИТУВАННЯ

На основі дослідження ефективності функціонування вітчизняної банківської системи проведено аналіз кредитного потенціалу комерційних банків. Виявлено тенденції та визначено перспективи розвитку кредитування у формі овердрафту як складової в загальній системі банківського кредитування в Україні.

Ключові слова: комерційний банк, ресурсна база, кредитування, кредитний потенціал.

Постановка проблеми. Виходячи з практики функціонування будь-якої окремої банківської установи, можна зробити узагальнюючі висновки стосовно того, що окремі зовнішні фактори, які впливають на кредитну політику банку, зберігають певний рівень впливу також і на банківську систему в цілому. В умовах сьогодення актуальною залишається оцінка рівня достатності ресурсної бази вітчизняних банків та забезпечення дієвої системи організаційних заходів щодо встановлення його оптимального рівня. Складовою загального аналізу ефективності банківського кредитування є аналіз операцій з надання кредитів у формі овердрафту.

Мета статті – дослідити динаміку нарощення обсягів ресурсної бази комерційних банків

та визначити основні тенденції банківського кредитування на прикладі змін у структурі кредитних ресурсів окремих банків Харківського регіону.

Виклад основного матеріалу. Як свідчить офіційна статистика, протягом чотирьох останніх років в банківській сфері спостерігалася позитивна тенденція щодо стабільного функціонування банківських установ та їх подальшого розвитку, посилювався їх сприятливий вплив на загальне економічне зростання України. Протягом 2005-2006 років тривала позитивна тенденція щодо підвищення рівня капіталізації банків, передусім – за рахунок збільшення їх статутного капіталу – відповідно до вимог Закону України “Про банки і банківську діяльність” та нормативно-правових актів НБУ.

За 10 місяців 2006 року банківська система поповнилася 11 банками (ЗАТ “АКБ “Сигмабанк”, АКБ “Престиж”, ТОВ “КБ “Дельта”, ТОВ “АІС-банк”, ТОВ “Партнер-Банк”, ТОВ “Банк Богуслав”,

ЗАТ “КБ “Конкорд”, ВАТ “КБ “Іпобанк”, ЗАТ “Фінансбанк”, ЗАТ “Вест Файненс енд Кредит Банк” і ТОВ “Європейський газовий банк”). Станом на 1 листопада 2006 року ліцензію Національного банку України на здійснення банківських операцій в Україні мали 167 банків, у тому числі: 133 банки (79,6 % від загальної кількості діючих банків) – акціонерні товариства (з них: 91 банк (54,5 %) – відкриті акціонерні товариства,

42 банки (25,1 %) – закриті акціонерні товариства), 34 банки (20,4 %) – товариства з обмеженою відповідальністю.

У стані ліквідації перебувають 19 банків, з них 16 банків ліквідуються за рішенням НБУ, три – за рішеннями господарських (арбітражних) судів. у жовтні з Державного реєстру банків виключено АБ “Креді Свісс Фьорст Бостон (Україна)”.

Таблиця 1

Динаміка зміни кількості банків України

Показник	Станом на						
	01.01.2001	01.01.2002	01.01.2003	01.01.2004	01.01.2005	01.01.2006	01.01.2007
Кількість зареєстрованих банків, од.	195	189	182	179	181	186	193
Вилучено з Державного реєстру банків, од.	9	9	12	8	4	1	6
Кількість банків, що знаходяться у стадії ліквідації, од.	38	35	24	20	20	20	19
Кількість діючих банків, од.	153	152	157	158	160	165	170
з них з іноземним капіталом	22	21	20	19	19	23	35
у т.ч. зі 100 %-ним іноземним капіталом	7	6	7	7	7	9	13
Частка іноземного капіталу у статутному капіталі банків, %	13,3	12,5	13,7	11,3	9,6	19,5	27,6

Основним джерелом здійснення овердрафтного кредитування є зобов'язання банків, зокрема, строкові та поточні депозити. Від їх обсягу та динаміки залежить обсяг кредитних вкладень, у тому числі й овердрафту. Динаміка ресурсної бази банків України наведена в таблиці 2.

Регулятивний капітал банків порівняно з початком року збільшився на 45 % і станом на 01.01.2006 становив 26373 млн. грн. Балансовий капітал банків збільшився на 39,5 % і склав відповідно 25689,7 млн. грн. Зростання капіталу банків відбулося за рахунок майже всіх його складових: статутного капіталу – на 4502,3 млн. грн. або на 38,8 %, загальних резервів, резервного фонду та інших фондів банку – на 1126,8 млн. грн. або на 61,3 %, емісійних різниць – на 125,2 млн. грн. або на 30,0 %.

За 2005 рік зобов'язання банків України збільшилися на 62,4 % (за 2004 рік – на 32,7 %) і на 01.01.2006 становили 188245,1 млн. грн., в т.ч. нерезидентів – 16,7 % від зобов'язань.

Збільшення зобов'язань банків відбулось за рахунок збільшення вкладів фізичних осіб – на 31333,5 млн. грн. або на 76,0 %; коштів суб'єктів господарювання – на 21086,4 млн. грн. або на 52,5 %; коштів бюджету та позабюджетних фондів України – на 368,5 млн. грн. або на 22,5 %; кредитів, що отримані від міжнародних та інших фінансових організацій – на 1777,5 млн. грн. або у 2 рази; цінних паперів власного боргу –

на 2227,3 млн. грн. або в 4,6 рази; субординованого боргу – на 1243,4 млн. грн. або на 89,6 % та інших зобов'язань – на 613,4 млн. грн. або на 31,7 %.

Зобов'язання банків мають таку структуру: вклади фізичних осіб складають 38,5 % від загальної суми зобов'язань банків; кошти суб'єктів господарської діяльності – 32,5 %; строкові вклади (депозити) інших банків та кредити, отримані від інших банків – 14,7 %; кошти Національного банку України – 0,4 %; кошти небанківських фінансових установ – 2,9 %; кошти бюджету та позабюджетних фондів – 1,1 %; субординований борг – 1,4 %; цінні папери власного боргу – 1,5 %; кредити, отримані від міжнародних та інших фінансових організацій – 1,8 %, інші зобов'язання – 5,2 %.

Динаміка залучення депозитів банками України наведена в таблиці 3.

Банки мають досить прогресивну структуру вкладів населення з точки зору строковості. Строкові вклади складають 55256,9 млн. грн. або 76,2 % від загальної суми вкладень, а вклади до запитання – 17283,4 млн. грн. або 23,8 %. Населення віддає перевагу вкладам в національній валюті, які складають 57,3 % від загальної суми вкладів фізичних осіб, що є проявом зростання довіри громадян.

Таблиця 2

Динаміка ресурсної бази банків України, млн. грн.

Складові ресурсної бази	Станом на						
	01.01.2001	01.01.2002	01.01.2003	01.01.2004	01.01.2005	01.01.2006	01.01.2007
Пасиви, усього	37129	47591	63896	100234	134348	213878	340179
Балансовий капітал	6507	7915	9983	12882	18421	25451	42566
з нього: статутний капітал	3671	4573	5998	8116	11605	16111	26266
Частка капіталу у пасивах (капіталомісткість)	17,5	16,6	15,6	12,9	13,7	11,9	12,5
Зобов'язання банків	30622	39 676	53 913	87352	115926	188427	297613
з них:							
кошти суб'єктів господарської діяльності	13071	15653	19 703	27987	40128	61214	76898
з них:							
строкові кошти суб'єктів господарської діяльності	2867	4698	6161	10391	15377	26807	37675
вклади фізичних осіб	6649	11165	19092	32113	41207	72542	106078
з них:							
строкові вклади фізичних осіб	4569	8060	14128	24861	33204	55257	81850

Таблиця 3

Динаміка залучення депозитів банками України, млн. грн.

Період	Усього	У тому числі									
		у національній валюті					в іноземній валюті				
		усього	до запитання			строкові	усього	до запитання			строкові
			усього	переказні	інші			усього	переказні	інші	
1998	8278	5046	3203	1843	3232	1782	1451
1999	12156	6830	4557	2273	5326	3033	2293
2000	18738	11551	8013	3537	7188	3364	3824
2001	25674	17393	10394	6999	8281	3053	5228
2002	37715	25636	13880	11756	12079	4033	8046
2003	61365	41794	20109	18380	1764	21685	19571	5359	4813	549	14212
2004	82959	52759	25765	24669	1096	26994	30200	7672	6924	748	22528
2005	132745	87198	40103	38243	1860	47096	45546	10247	9872	375	35299

Частка коштів населення у зобов'язаннях є непрямим, але досить виразним показником надійності та привабливості банку з точки зору користувачів банківськими послугами, однією із яких є овердрафт.

Вклади фізичних осіб у жовтні 2006 р. збільшилися на 3 % (з початку року – на 29,9 %), у т.ч. в національній валюті – на 2,6 % (з початку

року – на 20,6 %) (таблиця 4). Більшими темпами у жовтні зростали депозити юридичних осіб – на 1,7 % (з початку року – на 23,4 %), у т.ч. в національній валюті – на 0,8 % (з початку року – 11,2 %), в іноземній валюті кошти юридичних осіб зросли на 3,7 % (з початку року – на 61,1 %).

Основні показники, що характеризують стан грошово-кредитного ринку України

Показник	Станом на									Зміни з початку року	
	01.01.2006	01.02.2006	01.03.2006	01.04.2006	01.05.2006	01.06.2006	01.07.2006	01.08.2006	01.09.2006	млн. грн	%
1. Грошова база	82760	75331	76583	75495	78027	76763	80188	82182	81877	4954	106,0
2. Грошова маса, всього	194071	88844	191283	195304	201214	207370	214136	221536	226376	44866	123,1
в т.ч. - готівка	60231	56812	56968	58640	60986	61081	64298	66242	67370	8137	113,5
3. Коррахунки	17246	13745	14717	12262	11922	10628	10745	10067	8287	-4271	75,2
4. Депозити, всього	132914	131108	133262	135782	139288	145339	148852	154319	157982	35882	127,0
в т.ч. - у національній валюті:	87296	82990	83438	84571	84866	87441	90362	92917	93180	13744	115,7
- в іноземній валюті	45618	48118	49824	51210	54422	57898	58490	61402	64802	22139	148,5
Депозити юридичних осіб, всього	59623	56998	57299	58274	59151	63687	64530	66887	68091	13953	123,4
в т.ч. - у національній валюті:	45031	41446	41279	41725	41015	43308	44464	45521	45025	5044	111,2
- в іноземній валюті	14592	15552	16021	16549	18135	20378	20065	21366	23065	8909	161,1
Депозити фізичних осіб, всього	73291	74110	75963	77507	80137	81652	84323	87432	89892	21929	129,9
в т.ч. - у національній валюті:	42265	41544	42160	42846	43851	44133	45898	47395	48155	8699	120,6
- в іноземній валюті	31026	32566	33803	34661	36287	37519	38425	40036	41737	13230	142,6
5. Кредити в економіку, всього	143418	14398	149767	157794	162948	170719	179735	187272	196275	73741	151,4
в т.ч. - у національній валюті:	81274	81705	84297	87963	90772	94112	97607	100230	103290	30472	137,5
- в іноземній валюті	62144	62275	65471	69831	72176	76607	82128	87042	92985	43269	169,6
Кредити, надані юридичним особам, всього	109895	109813	113826	118799	120984	125127	130608	133800	138157	40074	136,5
в т.ч. - у національній валюті:	67525	67635	69527	72174	73850	75887	78131	79142	80836	19189	128,4
- в іноземній валюті	42370	42178	44299	46625	47135	49240	52477	54657	57321	20885	149,3
Кредити, надані фізичним особам, всього	33523	34167	35942	38995	41964	45592	49127	53472	58118	33667	200,4
в т.ч. - у національній валюті:	13749	14070	14770	15790	16922	18225	19476	21087	22454	11283	182,1
- в іноземній валюті	19774	20097	21172	23206	25042	27367	29651	32385	35664	22384	213,2
6. Рівень монетизації (розрахунково)	36,7	37,4	37,6	40,0	40,6	41,2	41,9	42,7	43,2	-	6,8*

Продовж. табл. 4

Показник	Станом на									Зміни з початку року	
	01.01.2006	01.02.2006	01.03.2006	01.04.2006	01.05.2006	01.06.2006	01.07.2006	01.08.2006	01.09.2006	млн. грн	%
7. Процентна ставка за кредитами в національній валюті (середньомісячна)	16,4	16,0	15,9	15,8	15,7	15,3	15,5	15,0	14,6	-	-2,1*
Процентна ставка за кредитами в іноземній валюті (середньомісячна)	11,7	11,3	11,5	11,5	11,4	11,1	11,3	11,0	11,2	-	-0,4*
Процентна ставка за депозитами в національній валюті (середньомісячна)	8,1	8,1	7,3	7,3	7,8	7,8	7,3	7,0	7,3	-	-0,2*
Процентна ставка за строковими депозитами в національній валюті (середньомісячна)	10,2	10,4	10,7	10,2	10,3	10,1	9,5	9,2	9,8	-	0,2*
Процентна ставка за депозитами в іноземній валюті (середньомісячна)	6,9	7,0	6,6	6,3	5,7	5,4	5,3	5,5	5,3	-	-0,9*
Процентна ставка за строковими депозитами в іноземній валюті (середньомісячна)	8,2	8,1	7,9	7,6	6,6	6,1	5,9	6,3	6,2	-	-2,2*

* - зміни в процентних пунктах

Позитивним у розвитку вітчизняної банківської системи є те, що вона дедалі більшою мірою стає соціально орієнтованою, зростає довіра до неї з боку населення, про що свідчать високі темпи збільшення обсягів наданих фізичним особам кредитів, які зросли з початку року на 100,4 % і на 01.10.2006 дорівнювали 4750 млн. грн. Вклади фізичних осіб є одним із основних джерел ресурсного забезпечення банків. З початку 2006 року їхні обсяги збільшилися на 29,9 % і становили 21929 млн. грн., або 61,1 % від загального обсягу депозитної бази.

Зростання обсягів залучених коштів фізичних осіб свідчить про поступове посилення функції посередника між заощадженнями населення та інвестиціями у виробництво, яку виконує банківська система країни.

Що стосується зобов'язань банків, то впродовж звітного періоду їх обсяги продовжували зростати, причому вищими темпами, ніж пасиви, капітал та активи.

Відбувається зниження рівня процентних ставок за депозитами, що є фактором зменшення процентних ставок за кредитами. Починаючи з 1998 року він зменшився у 2,6 раза.

На 01.01.2001 середня процентна ставка за депозитами становила 13,5 %, на 01.01.2002 – 11,2 %, на 01.01.2003 – 7,4 %, на 01.01.2004 – 6,8 %, на 01.01.2006 – 7,4 %. Зниження процентних ставок – один із чинників зменшення процентних витрат банків.

Здійснення заходів з боку Національного банку України, спрямованих на створення монетарних передумов для підтримки позитивної динаміки економічних показників, та зростання доходів населення сприяли розширенню ресурсної бази банків та поступовому зниженню її вартості.

Реалізація кредитної політики банку базується на реальній сумі коштів, що спрямовуються на забезпечення кредитної діяльності. Мобілізація і концентрація вільних грошових коштів в економіці – пріоритетна функція і економічний базис в діяльності банку. Від обсягу мобілізованих і сконцентрованих банком коштів залежить кількість коштів, які, в основному, шляхом надання кредиту та інших активних операцій, будуть залучені у процес відтворення. Разом з цим, виникає проблема, пов'язана з тим, що не вся сукупність мобілізованих коштів вільна для здійснення активних операцій.

По-перше, банк повинен додержуватися показника ліквідності і, запозичивши вільні кошти своїх клієнтів, бере на себе обов'язок щодо своєчасного їх повернення. По-друге, обмеженням росту депозитів і кредитів в банківській системі служить обов'язковий резерв, встановлений НБУ. Зазначені обставини обумовлюють поняття кредитного потенціалу і вимагають проведення аналізу кредитних ресурсів.

Під кредитним потенціалом банку розуміють розмір мобілізованих банком коштів за винятком резерву ліквідності.

Джерелами кредитного потенціалу банку є власні й запозичені кошти, серед яких основне місце займають останні, і складаються із депозитів, ощадних вкладень, міжбанківських кредитів та цінних паперів.

Аналіз кредитного потенціалу банку необхідно починати з аналізу його пасивів.

Основною метою аналізу пасивних операцій комерційного банку є визначення джерел і природи фінансових ресурсів; вартості ресурсів банку; ефективності використання фінансових ресурсів.

При аналізі пасивних операцій важливу роль відіграє аналіз капіталу банку. Капітал виконує кілька важливих функцій у щоденній діяльності і працює на забезпечення довгострокової життєздатності банку. Від величини капіталу значною мірою залежать:

- забезпеченість ресурсами, необхідними для роботи банку;
- створення бази для подальшого зростання і розширення;
- захист банку від ризиків;
- довіра клієнтів банку, інвесторів.

Якщо в інших сферах підприємницької діяльності капітал забезпечує платоспроможність і виконання більшості функцій підприємства, то комерційному банку капітал необхідний, насамперед, для страхування інтересів вкладників. Тобто першочергове призначення капіталу – це виконання ним захисної функції.

Основними задачами аналізу власного капіталу банку є:

- 1) оцінка стану капіталу;
- 2) дослідження змін структури капіталу;
- 3) характеристика ефективності використання власного капіталу банком.

Проаналізуємо співвідношення між зобов'язаннями та капіталом досліджуваних банків, які виконують операції з овердрафтного кредитування.

Дані таблиці 5 свідчать, що в усіх банках відбувається зростання обсягів ресурсної бази, що обумовлено стрімким зростанням зобов'язань. Тобто банки підвищують здатність залучати кошти населення і суб'єктів господарювання, що дає можливість збільшувати обсяги активних операцій і прибутку. Найбільш динамічно ці процеси проходять в банку "Фінанси та кредит" (темپ приросту ресурсної бази 135,33 %) та в АКБ "Базис" (темп приросту ресурсної бази 111,25 %). Проте співвідношення капіталу та зобов'язань в усіх банків різне. Виявлення цього факту є важливим з позицій того, що кредитні вкладення, і особливо короткострокові, здійснюються в основному за рахунок зобов'язань, а власні ресурси розміщуються у довгостроковій вкладення.

АКІБ "Укрсиббанк", АППБ "Аваль" та АКБ "Базис" є більш спроможними формувати залучені та запозичені кошти – питома вага їх зобов'язань у пасивах на 01.01.2005 знаходяться на рівні 90-96 %. на 01.01.2006 – 89-91 %, тобто вони приділили увагу зміцненню капітальної бази. При цьому "Інпромбанк" та АКБ "Базис" продовжували нарощувати обсяги залучених коштів. У більшості банків темпи приросту зобов'язань перевищують темпи приросту власного капіталу, що є свідченням їх спроможності формувати і нарощувати ресурси для короткострокового кредитування. Зміни у структурі ресурсів свідчать про дотримання стійкості банківської діяльності, визначеної політикою НБУ, і разом з тим – про підвищення здатності банків залучати депозити і кредити.

Аналіз динаміки і структури капіталу банків наведено в таблиці 6. Як видно з таблиці, банки, що досліджувались, нарощують власну капітальну базу. Це підвищує стійкість банківської установи та довіру вкладників, що у свою чергу сприяє збільшенню залучених коштів клієнтів, які є основним джерелом овердрафтного кредитування.

Найбільша питома вага у власному капіталі належить статутному капіталу. Особливо це характерно для банку "Фінанси та кредит" (86 %) та АППБ "Аваль" (86 %). Темпи приросту статутного капіталу також значні, при цьому позитивним моментом є наявність у АППБ "Аваль" та АКБ "Базис" емісійних різниць, що свідчить про реалізацію їх акцій за ціною, яка перевищує номінальну вартість. У структурі капіталу банку "Інпромбанк" та АППБ "Аваль" важливу роль відіграє результат переоцінки (його питома вага коливається від 10 до 35 %).

Таблиця 5

Співвідношення зобов'язань і капіталу банків

Банк	Зобов'язання					Капітал					Усього пасивів				
	01.01.2005		01.01.2006		темп приросту, %	01.01.2005		01.01.2006		темп приросту, %	01.01.2005		01.01.2006		темп приросту, %
	тис. грн.	питома вага, %	тис. грн.	питома вага, %		тис. грн.	питома вага, %	тис. грн.	питома вага, %		тис. грн.	питома вага, %	тис. грн.	питома вага, %	
АКБ "Фінанси та кредит"	1671320	90,41	3933040	87,28	135,33	177302	9,59	573408	12,72	223,41	1848622	100	4506448	100	143,77
АКІБ "УкрСиббанк"	6299418	96,12	9721440	89,66	54,32	254546	3,88	1121200	10,34	340,47	6553964	100	10842640	100	65,44
"Інпромбанк"	166509	67,26	286820	76,34	72,25	81033	32,74	88881	23,66	9,684943	247542	100	375701	100	51,77
АППБ "Аваль"	14658110	91,84	17513200	89,40	19,48	1301713	8,16	2098773	10,70	61,23162	15959823	100	19611973	100	22,88
АКБ "Базис"	210198	87,15	444044	90,52	111,25	30991	12,85	46498	9,48	50,03711	241189	100	490542	100	103,38

Позитивним є також здатність банків генерувати прибуток звітного року. При цьому темпи його приросту в "Інпромбанк" випереджають темпи приросту загального обсягу власного капіталу, а банки АКІБ "УкрСиббанк" і АКБ "Базис" мають від'ємні значення темпів приросту,

і питома вага результату поточного року у цих банків зменшується.

Наступним етапом оцінки кредитного потенціалу є аналіз зобов'язань банку. Загальний аналіз зобов'язань здійснюється за їх видами з урахуванням вартості фінансових ресурсів у межах загальноприйнятої класифікації (таблиця 7).

Таблиця 6

Аналіз структури капіталу банків у динаміці

Складові власного капіталу	Банк "Фінанси та кредит"			АКІБ "УкрСиббанк"			"Інпромбанк"			АППБ "Аваль"			АКБ "Базис"		
	тис. грн.		темп приросту, %	тис. грн.		темп приросту, %	тис. грн.		темп приросту, %	тис. грн.		темп приросту, %	тис. грн.		темп приросту, %
	01.01.2005	01.01.2006		01.01.2005	01.01.2006		01.01.2005	01.01.2006		01.01.2005	01.01.2006		01.01.2005	01.01.2006	
Статутний фонд	136245	419000	207,53	140000	750000	435,71	43648	43648	0	975728	1499997	53,73	19473,5	30091	54,52
Емісійні різниці	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2507	-	-	4,5	-	-
Резерви	3375	46177	1268,21	5174	8189	58,27	3045	6922	127,32	102053	48376	-52,60	4238,0	8503	100,64
Результат переоцінки	1349	8754	548,93	16864	11252	-33,28	29179	31116	6,64	198718	191130	-3,82	2815,0	2815	0
Прибуток/збиток за звітний рік	5511	14710	166,92	33146	56072	69,17	1938	4616	138,18	16778	19244	14,70	2860,0	5092	78,04
Усього власного капіталу	177302	488670	175,61	254546	947748	272,33	81032	89524	10,48	1301713	1745545	34,10	30990,0	46498	50,04

Як видно з таблиці 7, у структурі зобов'язань банків на 01.01.2006 визначальне місце займають кошти клієнтів. Найбільша питома вага цієї статті мала місце в банку "Інпромбанк" (93,34 %) та в АКБ "Базис" (91,60 %). Найнижча частка коштів клієнтів спостерігалась

в АКІБ "УкрСиббанк" (56,87 %). Тобто банки у своїй депозитній політиці дотримувалися принципу залучення більш дешевих ресурсів, а дорогі ресурси, в основному міжбанківські кредити і депозити, мають не дуже велику питому вагу (від 6 до 10 %).

Дані аналізу складу та структури зобов'язань банків

Складові зобов'язань	Банк "Фінанси та кредит"			АКІБ "УкрСиббанк"			"Інпромбанк"			АППБ "Аваль"			АКБ "Базис"		
	тис. грн.		темп приросту, %	тис. грн.		темп приросту, %	тис. грн.		темп приросту, %	тис. грн.		темп приросту, %	тис. грн.		темп приросту, %
	01.01. 2005	01.01. 2006		01.01. 2005	01.01. 2006		01.01. 2005	01.01. 2006		01.01. 2005	01.01. 2006		01.01. 2005	01.01. 2006	
Кошти НБУ	-	-	-	90652	-*	-	-	-*	-	704365	-*	-	-	-*	-
Кошти банків	333935	598093	79,105	438955	2894744	559,46	54969	15903	-71,07	993097	1693258	70,50	7659	14140	84,62
Кошти клієнтів	1208334	3166511	162,06	2761084	5528507	100,23	79048	267720	238,68	8606305	15166804	76,23	171810	406739	136,74
Боргові цінні папери, емітовані банком	24024	13205	-45,03	57389	789733	1276,11	-	-	-	502	-	-100	-	-	-
Інші зобов'язання	89908	155232	72,66	202725	508458	150,81	295	3195	983,05	248456	653167	162,89	15008	23165	54,35
Усього зобов'язань	1671320	3933041	135,33	6299418	9721442	54,32	166509	286818	72,25	14658110	17513229	19,48	210198	444044	111,25

-* – немає даних

Оскільки кошти клієнтів – основне джерело ресурсів, які спрямовуються на формування кредитного портфеля, проведемо аналіз їх складу та структури (таблиця 8, рис. 1).

Таблиця 8

Динаміка і структура коштів клієнтів досліджуваних банків

Найменування статті	Банк "Фінанси та кредит"			АКІБ "УкрСиббанк"			"Інпромбанк"			АППБ "Аваль"			АКБ "Базис"		
	тис. грн.		темп приросту, %	тис. грн.		темп приросту, %	тис. грн.		темп приросту, %	тис. грн.		темп приросту, %	тис. грн.		темп приросту, %
	01.01. 2005	01.01. 2006		01.01. 2005	01.01. 2006		01.01. 2005	01.01. 2006		01.01. 2005	01.01. 2006		01.01. 2005	01.01. 2006	
Кошти суб'єктів господарювання	412767	1400245	239,23	1810091	2927887	61,75	38487	107273	178,73	2745461	6000990	118,58	126567	201364	59,10
до запитання	342684	361877	5,60	479227	1224440	155,50	22179	74136	234,26	2158396	3583452	66,02	42818	80220	87,35
строкові	70083	1038368	1381,63	1330864	1703447	28,00	16308	33137	103,19	587065	2417538	311,80	83749	21144	-74,75
Кошти фізичних осіб	695638	1766266	153,91	890784	2614255	193,48	40079	160447	300,33	5072233	9165813	80,71	44792	208674	365,87
до запитання	186567	101441	-45,63	90910	317285	249,01	2174	6823	213,85	1208277	2634524	118,04	5763	32502	463,98
строкові	509071	1664825	227,03	799874	2296970	187,17	37905	153624	305,29	3863956	6531289	69,03	39029	176173	351,39
Інші зобов'язання перед клієнтами	28154	766530	2622,63	14873	4179300	27999,91	32	19098	59581,25	268184	2346426	774,93	343	34006	9814,29
Усього	1208334	3933041	225,49	2761084	9721442	252,09	79048	286818	262,84	833843	17513229	2000,303	171810	444044	158,45

Як показують дані табл. 8 та наведена діаграма, структура коштів клієнтів досліджуваних банків дещо відрізняється. Проте спільним для них є низька питома вага коштів бюджету, спеціальних та інших фондів, коштів небанківських фінансових установ та інших зобов'язань перед клієнтами.

На 01.01.2004 в банках "Фінанси та кредит", "Інпромбанк" та АППБ "Аваль", АКБ "Базис" переважали кошти фізичних осіб (47,0 % та 57,9 % відповідно), в інших банках – кошти суб'єктів господарювання (в основному до запитання). За рік структура коштів клієнтів усіх банків змінилася.

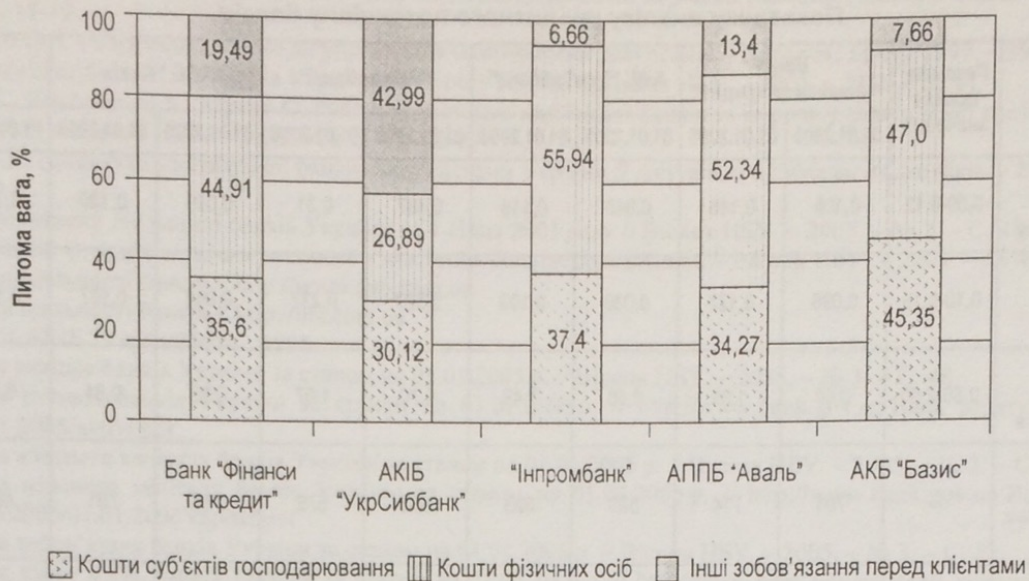


Рис. 1. Структура коштів клієнтів банків на 01.01.2006

Можна спостерігати тенденцію стрімкого нарощування коштів фізичних осіб, і переважно за рахунок коштів до запитання. Так, в АКІБ "УкрСиббанк" кошти фізичних осіб зросли на 149,0%, в тому числі до запитання – на 149 %, в АКБ "Базис" – 265,87 % (до запитання – 363,98 %), де кошти фізичних осіб зросли майже у 3 рази. В "Інпромбанку" кошти фізичних осіб зросли на 200,33 %. Але це відбулося за рахунок зростання строкових коштів на 205,29 %. Все це свідчить про підвищення довіри до банків з боку клієнтів, що розширює їх депозитну базу і відповідно, кредитний потенціал.

Кошти суб'єктів господарювання також мають високі темпи приросту, крім АКБ "Базис". Помітною тенденцією є прискорення темпів залучення строкових коштів юридичних осіб. Так, їх питома вага у загальному обсязі коштів клієнтів зростає. Найбільш динамічно цей процес проходить в АППБ "Аваль" та "Фінанси та кредит". Строкові кошти фізичних і юридичних осіб – це більш стабільні ресурси, ніж кошти до запитання, і більшою мірою підлягають плануванню щодо їх розміщення в активні операції. Тому зміни у структурі коштів клієнтів досліджуваних банків можна характеризувати як позитивні, у тому числі і з позицій формування потенціалу для кредитування у формі "овердрафт".

На основі узагальнення результатів аналізу досліджуваних банків можна зробити висновок, що динаміка нарощування їх кредитного потенціалу є позитивною.

З метою більш об'єктивної і всебічної оцінки кредитного потенціалу в роботі розраховано коефіцієнти, які характеризують якість пасивів банку (таблиця 9). За даними таблиці можна зробити наступні висновки:

- збільшення коефіцієнта співвідношення зобов'язань та капіталу протягом досліджуваного періоду характеризує підвищення активності банків в напрямку залучення фінансових ресурсів;
- про підвищення активності банків щодо залучення коштів свідчить й зниження коефіцієнта рівня капіталу у пасивах;
- динаміка коефіцієнта співвідношення кредитів та депозитів вказує на те, що більшу частину залучених коштів банки направляють саме на кредитні операції, що веде до підвищення рівня їх доходності;
- збільшення такого показника, як термін зберігання депозитних коштів, характеризує підвищення ефективності депозитної політики банків;
- коефіцієнт використання депозитів також говорить про ефективну політику банків щодо залучення депозитних коштів клієнтів;
- залучені кошти банків повною мірою забезпечені їх власними коштами, а саме акціонерним та власним капіталом. Це говорить і про гарантованість повернення вкладникам їх коштів, а також про надійність та високу репутацію банків.

Показники аналізу кредитного потенціалу банків

Коефіцієнт	Рекомендоване значення	Банк "Фінанси та кредит"		АКІБ "УкрСиббанк"		"Інпробанк"		АППБ "Аваль"		АКБ "Базис"	
		01.01.2005	01.01.2006	01.01.2005	01.01.2006	01.01.2005	01.01.2006	01.01.2005	01.01.2006	01.01.2005	01.01.2006
		Коефіцієнт співвідношення зобов'язань і капіталу	0,09-0,12	0,106	0,146	0,040	0,115	0,487	0,31	0,089	0,120
Коефіцієнт рівня капіталу у пасивах банку	0,10-0,15	0,096	0,127	0,039	0,103	0,327	0,237	0,082	0,107	0,128	0,095
Коефіцієнт співвідношення кредитів та депозитів	0,80-2,50	0,64	1,01	0,58	1,42	0,70	1,07	0,85	0,84	0,73	0,83
Середній термін зберігання коштів клієнтів на депозитних рахунках	-	701	714	599	593	585	579	788	791	481	485
Коефіцієнт використання депозитів	≥ 70,0	55,3	57,4	44,4	49,1	69,0	73,4	75,0	76,7	71,0	69,2
Рівень осідання коштів на депозитних рахунках	-	230	235	218	221	212	211	241	239	204	215
Співвідношення акціонерного капіталу та залучених коштів	≥ 0,200	0,113	0,132	0,051	0,136	0,552	0,163	0,113	0,100	0,113	0,074
Співвідношення сукупного капіталу та залучених коштів	≥ 0,300	0,147	0,181	0,092	0,203	1,025	0,332	0,151	0,138	0,180	1,114
Коефіцієнт трансформації короткострокових ресурсів у короткострокові позики	≥ 20,0	12,0	14,0	17,0	18,0	14,7	15,1	31,0	29,0	17,0	18,4
Частка сформованих резервів у розмірі залучених ресурсів	≤ 15,0	6,9	6,5	7,3	6,8	8,2	8,3	8,2	8,1	7,3	6,9
Забезпеченість залучених ресурсів власним капіталом і резервами	0,500-1,000	0,150	0,169	0,094	0,173	1,064	0,360	0,163	0,118	0,205	0,135
Частка погашених ресурсів	≥ 0,50	0,51	0,54	0,60	0,74	0,65	0,67	0,82	0,80	0,48	0,47

Висновки. Проведений аналіз кредитного потенціалу банків показав, що відбувається зростання обсягів ресурсної бази, в основному за рахунок стрімкого збільшення їх зобов'язань. Банки підвищують здатність залучати кошти населення і суб'єктів господарювання, що дає можливість збільшувати як загальні обсяги їх активних операцій, так і обсяги кредитування у формі "овердрафт", а також отримувати більший прибуток.

Зміни у структурі ресурсів свідчать про дотримання вимог щодо забезпечення стійкості банківської діяльності, визначеної політикою НБУ, і разом з тим – про підвищення здатності банків залучати депозити і кредити. Можна спостерігати

тенденцію швидкого нарощування коштів фізичних осіб банків, і переважно за рахунок строкових коштів. Це розширює їх депозитну базу і, відповідно, кредитний потенціал. Кошти суб'єктів господарювання також мають високі темпи приросту. Вираженою тенденцією є прискорення темпів залучення строкових коштів юридичних осіб, і їх питома вага у загальному обсязі коштів клієнтів зростає.

Вищезазначене дозволяє дійти висновку, що проблеми формування ресурсної бази банків України мають місце, але в умовах сьогодення загальний кредитний потенціал банків є достатнім для забезпечення ефективних умов кредитування економіки і поступового нарощування його обсягів.

Список літератури

1. Бочарніков В. та ін. Оцінка фінансового стану банків-контрагентів за умови неповних даних // Вісник НБУ. – 2000. – № 11. – С. 18-19.
2. Васюренко О.В. Современные методы управления банковскими ресурсами. – Харьков: Гриф, 1997. – 392 с.
3. Динаміка фінансового стану банків України на 1 січня 2004 р. // Вісник НБУ. – 2004. – № 2. – С. 44.
4. Карчева Г., Камінський А., Юрчук О. Рейтингові оцінки надійності банків та їх роль у підвищенні капіталізації банківської системи // Вісник НБУ. – 2003. – № 2. – С. 22-27.
5. Маслак Н.Г. Проблеми капіталізації банківської системи України // Актуальні проблеми економіки. – 2004. – № 11(41). – С. 31-39.
6. Основні показники діяльності банків України на 1 січня 2005 року // Вісник НБУ. – 2005. – № 2. – С. 48.
7. Пернарівський О. Аналіз, оцінка та способи зниження банківських ризиків // Вісник НБУ. – 2004. – № 4. – С. 44-48.
8. Показники діяльності банків // <http://www.aub.com.ua>.
9. Показники діяльності банків // <http://ufs.com.ua>.
10. Річний звіт АКІБ "УкрСиббанк", 1998.
11. Структура активів банків України за станом на 01.01.2005 р. // Вісник НБУ. – 2005. – № 3. – С. 48.
12. Структура активів банків України за станом на 01.01.2006 р. // http://www.bank.gov.ua/Bank_supervision/Finance_b/2006/01.01.2006/aktivi.pdf.
13. Структура власного капіталу банків України за станом на 01.01.2005 р. // Вісник НБУ. – 2005. – № 3. – С. 56.
14. Структура власного капіталу банків України за станом на 01.01.2006 р. // http://www.bank.gov.ua/Bank_supervision/Finance_b/2006/01.01.2006/kapital.pdf.
15. Структура зобов'язань банків України за станом на 01.01.2005 р. // Вісник НБУ. – 2005. – № 3. – С. 52.
16. Структура зобов'язань банків України за станом на 01.01.2006 р. // http://www.bank.gov.ua/Bank_supervision/Finance_b/2006/01.01.2006/zobov.pdf.

Summary

On the basis of research of efficiency of operation of a domestic banking system the analysis of a credit potential of business banks is conducted. The tendencies are detected and the prospects for the development of crediting in the form the overdraft as component in a general system of bank crediting in Ukraine are determined.

Отримано 16.04.2007

УДК 336.71.003.12

О.В. Крухмаль, Українська академія банківської справи НБУ

ОЦІНКА ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ ЯК ДИНАМІЧНОЇ ХАРАКТЕРИСТИКИ БАНКУ

У статті розглядається сутність поняття "стійкість банку", висвітлено підходи до оцінки фінансової стійкості, обґрунтовано необхідність застосування критеріїв динамічної стабільності при оцінці фінансової стійкості.

Ключові слова: банк, фінансова стійкість банку, динамічна стабільність.

Постановка проблеми. На основі аналізу й узагальнення сучасних наукових уявлень про діяльність банку можна зробити висновок про те, що стратегія його розвитку повинна забезпечувати узгодження інтересів всіх зацікавлених сторін: власників, клієнтів, менеджерів і службовців. Внаслідок цього одержання максимального прибутку не є єдиним критерієм розвитку банку, а основною метою банківської діяльності варто визнати стійкий розвиток. Отже, проблема розвитку методології оцінки фінансової стійкості є актуальною.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Питання, пов'язані з вивченням фінансової стійкості банку, висвітлені в роботах Г.Г. Фетисова, Л. Примостки, В.М. Кочеткова, В.В. Коваленко, Н. Шелудько та інших.

Розгляд сутності поняття фінансова стійкість, складових стійкості вивчаються в роботах І.В. Ларіонової, Є.В. Склепового, А.Ю. Юданова [3, 6, 9].

У роботах Г.Г. Фетисова розглядаються проблеми формування та укріплення стійкості банківської системи, визначається роль банківського нагляду в забезпеченні стійкості банківської системи країни [7].

Вивчення робіт Л. Примостки, В.В. Коваленко, Л.Ю. Петриненко та інших свідчить про активне дослідження питань аналізу фінансової стійкості банку [2, 4, 5]. Зокрема, Л.Ю. Петриненко

Інформаційно-видавничий відділ
Української академії банківської справи Національного банку України
40030, м. Суми, вул. Петропавлівська, 57.

Підписано до друку 15.05.2007. Формат 60x84 1/8. Папір офсетний. Гарнітура Times.
Обл.-вид. арк. 10,9. Ум. друк. арк. 14,5. Тираж 300 прим. Зам. № 732

Журнал надруковано на обладнанні Української академії банківської справи Національного банку України